

NOTE REFERITOARE LA TEZAUUL DE MONEDE BIZANTINE DE AUR DESCOPERITE LA FIRTUȘ

NUSSBAUM TEODOR

În cursul anului 1831, pe panta sudică a dealului Firtuș¹ s-a descoperit un tezaur de monede bizantine de aur — format după unele relatări din cca 5000 piese, noi însă trebuie să acceptăm acest număr cu anumite rezerve.

Din păcate acest tezaur s-a împrăștiat înainte de a putea fi studiat și publicat.

I. F. Neigebaur în „Dacien“ la pag. 257 amintește despre această descoperire și o eșalonează de la Aurelian pînă la Heraclius, în schimb A. Ferenczi în „Der Firtoscher Fund-Byzantinischer Goldmünzen“ în *Siebenbürgerische Vierteljahrsschrift* 62—1939, pag. 59—78, descrie 16 piese din această descoperire, de asemenea, tratează împrejurările acestei descoperiri și trage anumite concluzii istorice.

D. Protase în „Problema continuității în Dacia — în lumina arheologiei și numismaticii“ — București 1966, reia pe scurt aceste informații, ba mai mult, bazîndu-se pe lucrarea lui K. Hored „Contribuții la istoria Transilvaniei, în secolele IV—XIII“ — București 1958, extrage și unele informații, eronate într-o anumită măsură,³ deoarece la pag. 168 sub nr. 50, vedem că se referă la un catalog tipărit al unei colecții numismatice, donată în anul 1868 Colegiului reformat din Odorhei, colecție care se află azi spre păstrare la Muzeul municipal din Odorhei și care a fost cercetată de noi.²

K. Hored n-a cercetat mai profund acest catalog, — Fekete Samuel — *Éremgyűjtemény leírása* — Cluj 1868 — deoarece S. Fekete în catalogul său spune în mod clar, în introducere, următoarele : „*Monedele bizantine, au fost descoperite pe dealul Firtuș, de unde am achiziționat câteva piese de la descoperitori*“, iar după descrierea monedelor romane se spune : „*Referitor la monedele de aur ale lui Teodosiu I și următorii a se vedea după monedele grecești*“.

Foarte posibil că K. Horedt să fi trecut cu vederea acest lucru, deoarece și S. Fekete în catalogul său a greșit, de asemenea, deoarece și acestei trimiteri i-a dat un număr cronologic, de unde este posibilă și greșeala semnalată de noi.³

Monedele descrise de S. Fekete în catalogul său sînt următoarele :

- 1 — *Teodosiu I 379—394*
 Av... Împăratul diademat
 DN THEODOSIVS PF AVG.
 Rv... Împăratul în picioare spre stînga, în dreapta ține labarul, în stînga un glob cu o victorie pe el
 VICTORIA AVGGG CONOB RN solidus
- 2 — *Teodosius II 408—450*
 Av... Bustul cuirasat al împăratului
 DN THEODOSIUS PF AVG
 Rv... Roma șezînd spre dreapta, în spate o stea
 VOT XXX MVLV XXXX
 în exergă CONOB Solidus
- 3 — *MARCIANUS 450—457*
 Av... Ca mai sus
 DN MARCIANVS PF AVG
 RV... Victoria spre stînga, Cu o cruce lîngă ea stea
 VICTORIA AVGGG CONOB Solidus
- 4—5 *LEO I 458—474*
 Av... Ca mai sus
 DN LEO PERPET AVG
 Rv... Ca mai sus
 VICTORIA AVGGG Solidus
- 6 — *ZENO 474—491*
 Av... Ca mai sus
 DN ZENO REPR F AVG
 Rv... Ca mai sus
 VICTORIA AVGGG A Solidus
- 7 — *ANASTASIU 491—518*
 Av... Ca mai sus
 DN ANASTASIVS PF AVG
 Rv... Ca mai sus dar AVGGG B Solidus
- 8 — *JUSTIN I 518—527*
 Av... Ca mai sus
 DN IVSTINVS PP AVG
 Rv... Victoria văzută din față cu cruce și glob cu cruce
 VICTORIA AVGGG CONOB Solidus
- 9 — *JUSTINIAN 527—565*
 Av... Bust diademat spre dreapta
 DN IVSTINIANVS PP AVG
 Rv... Victoria văzută din față cu glob cu cruce și cunună
 VICTORIA AVGVSTORVM Triens

10 — *HERACLIUS și HERACLIONAS 610—641*

Av ... ambii văzuți din față

DDNNHERA EONITERAV

Rv ... Postament cu patru trepte, sus o cruce

VICTORIA AVG CONOB Solidus

Tot în legătură cu acest tezaur J. Winkler, publică în SCN III — „Note despre colecția monetară a lui Daniel Leszay“, unde conform catalogului făcut de D. Leszay, donat împreună cu monedele respective muzeului ardelean, vedem că descrie trei monede ce au provenit din acest tezaur.

Cu aceasta vedem că azi dispunem de descrierea a 29 bucăți monede din acest faimos tezaur și care după toate aparențele s-a eșalonat de la Teodosiu I pînă la Heraclius și nu de la Aurelian la Heraclius, după cum afirmă I. F. Neigebaur în lucrarea sa, mai sus menționată.

Piesele cunoscute nouă astăzi se eșalonează după cum urmează :

Nr. crt.	E m i t e n t	Descrise de Ferenczi	Descrise de S. Fekete	Descrise de D. Leszay
1	Teodosiu I	1	1	1
2	Honorius	1	—	—
3	Valentin III	1	—	—
4	Teodosiu II	4	1	—
5	Marcian	1	1	1
6	Pulcheria	1	—	—
7	Leo I	2	2	1
8	Zeno	1	1	—
9	Anastasius	1	1	—
10	Justin I	1	1	—
11	Justinian I	—	1	—
12	M. Tiberiu	1	—	—
13	Heraclius și Heraclionas	1	1	—
		16	10	3

Total=29 bucăți.

NOTE

¹ — Dealul Firtuș se află în perimetrul comunei Lupeni din jud. Harghita.

² — Pentru acest lucru ținem să aducem și pe această cale mulțumiri direcțiunii muzeului.

³ — Din cauza greșelii semnalate, D. Protase a menționat numai moneda lui Teodosiu I în lucrarea sa.

Zusammenfassung

Auf dem Firtuș-Berg, Gemeinde Lupeni, entdeckte man 1831 einen byzantinischen Goldmünzenschatz, welcher leider weder untersucht noch veröffentlicht werden konnte.

1939 beschrieb Ferenci 16 Münzen diesen Schatzes. I. Winkler beschrieb vor kurzem weitere 3 Münzen, zu welchen unsere 10 Münzen hinzukommen, welche zur Fekete-Sammlung gehörten und 1868 dem reformierten Gymnasium aus Odorheiul-Secuiesc gespendet wurden. Bei dieser Gelegenheit veröffentlichte S. Fekete 1868 in Klausenburg einen Katalog, der heute sehr selten ist.

Heute sind uns 29 Münzen bekannt, woraus wir folgern, dass die Aufteilung des Schatzes von Theodosius dem I zu Herakleos erfolgte und nicht, wie Neigebaur behauptet, von Aurelianus zu Herakleos.